

**Navoiy Davlat Pedagogika Instituti “Ingliz tili va adabiyoti” kafedrası, Ingliz tili amaliy kursi kafedrası
o‘qituvchisi Sadiqova Dildora Nizomovna taqrizi ostida**

Kamolaxon Qodirova Shomil qizi
NavDPI 1-bosqich talabasi

O'QUVCHILARNING XATOLARINI TUZATISHNING TURLI USULLARINI O'RGATISH

Annotatsiya: Ushbu maqola til o‘rganuvchilar tomonidan yo‘l qo‘yilgan xatolarni tuzatishda qo‘llaniladigan pedagogik yondashuvlarni o‘rganadi. U tilni bilish darajasini oshirish va ijobiy o‘quv muhitini yaratishda turli usullarning samaradorligini ko‘rib chiqadi, bunda tuzatish usullarini diversifikatsiya qilishga e‘tibor qaratiladi. Ushbu maqola til o‘qituvchilari va amaliyotchilarga xatolarni tuzatishning turli yondashuvlari haqida ma‘lumot beradi, ular turli xil o‘quvchilar jamoasi ehtiyojlarini qondirish va tilni o‘zlashtirishni yaxshilash uchun o‘z o‘qitish uslublarini moslashtirishlari mumkin.

Kalit so‘zlar: xatolarni tuzatish, xatolar, usul

Kirish: Hatto o‘z ona tilida ham odamlar vaqti-vaqti bilan xato va kamchiliklarga yo‘l qo‘yishadi. Ikkinchi tilni o‘rganish haqida gap ketganda, xatolarga duch kelish uni o‘zlashtirishning muqarrar tomoni hisoblanadi. Shunday qilib, o‘qituvchilar o‘z o‘quvchilarining ingliz tilini yaxshi bilishlariga yordam berish va ularni tilni o‘rganishga xalaqit bermaslik uchun xatolarini nima, qachon va qanday tuzatish kerakligini diqqat bilan hal qilishlari kerak.

Xato va adashish (error vs. mistake): Mavzuni tahlil qilishni boshlashdan oldin, maqolani yaxshiroq tushunish uchun xatolar va adashishlar o‘rtasidagi farqni bilish muhimdir.

Xato va adashish o‘rtasidagi farq Korder tomonidan tahlil qilingan (1984). U o‘quvchining til bilimidagi tizimli xatolarni "xatolar" (errors) deb ataydi. Bu xatolar maqsadli til o‘rganuvchining hozirgi rivojlanish bosqichini ko‘rsatadi. Biroq, u xotiradagi uzilishlar, tilning siljishi va boshqa ishlash xatolaridan kelib chiqadigan noto‘g‘ri shakllarni "adashishlar" (mistakes) deb ataydi. Korderning so‘zlariga ko‘ra, ikkinchi tilni o‘rganuvchilar o‘z “adashishlarini” ishonchli tarzda tuzatishga qodir. Biroq, ularning "xatolarini" tuzatib bo‘lmaydi, chunki ularning hozirgi til rivojlanishi bosqichi ularning nutqi va ona tilida so‘zlashuvchi nutqini ajrata olmaydi.

Xatolarning sabablari: O‘rganuvchilar tilni o‘zlashtirishga harakat qilganda bir nechta xatolarga yo‘l qo‘yishadi va shuning uchun ular nutqning boshqa ba‘zi qismlarini, masalan, lug‘at, grammatika va so‘z tanlashni e‘tiborsiz qoldirib, chalg‘ishadi. O‘quvchilarning xato qilishining asosiy sabablari nima deb so‘rashganida, o‘qituvchilar bir xil javob berishadi. Ba‘zilar ko‘plab talabalar o‘rganishga beparvo munosabatda bo‘lishadi, deb ta‘kidlaydilar, boshqalari esa ma‘lum lingvistik faktlarga asoslanib, xatolar ona tilining aralashuvi yoki tarjima jarayonining o‘zidan kelib chiqishiga ishonch hosil qilishadi.

Tuzatish yo‘llari: Korderning (1967) fikricha, o‘quvchilar tomonidan yo‘l qo‘yilgan xatolarni bartaraf etish uchun jihatdan muhim: Birinchidan, ular o‘qituvchiga o‘quvchining o‘rganish jarayoni va hali o‘rganilishi kerak bo‘lganlar haqida ma‘lumot beradi. Ikkinchidan, ular o‘quvchining tilni o‘zlashtirishda foydalanadigan usullari va ular qo‘llagan usullarini isbotlaydi. Uchinchidan, ular o‘quv jarayoni uchun shubhasiz muhimdir, chunki xato qilish o‘quvchilar bilim olish uchun foydalanadigan vositadir, deb ishoniladi.

O‘quvchilarni tuzatish turli usullar yordamida amalga oshirilishi mumkin.

1. O’
z-o‘zini tuzatish:
Talaba o‘z javobidagi xatolarni aniqlagandan so‘ng kerakli tuzatishlar kiritishi kerak. Ba‘zilar o‘z-o‘zini tuzatishni eng yaxshi usul deb bilishadi, chunki bu talabaga ma‘lumotni yaxshiroq saqlashga yordam beradi.
2. Te
ngdoshlar tomonidan tuzatish:

Agar o'quvchi o'z-o'zidan tuzatishlar qila olmasa, o'qituvchi boshqa o'quvchilarni fikr-mulohazalarini bildirish uchun undashi mumkin. Dastlab xato qilgan o'quvchi o'zini yomon his qilmasligi uchun bu usuldan ehtiyotkorlik bilan foydalanish kerak. Edgening (1990) fikriga ko'ra, tengdoshlarni tekshirishning quyidagi afzalliklari bor:

- B
u jamoada ishlashga yordam beradi va o'quvchilar o'zaro o'rganishga qodir degan tushunchani o'rganadilar
- Ik
ki o'quvchi (xato qilgan va tuzatishga yordam bergan o'quvchi) til bo'yicha fikrlash va tinglash bilan shug'ullanadi.

3. O'qituvchining tuzatishi:

Agar boshqa hech kim tuzatish kirita olmasa, o'qituvchi material to'liq tushunilmaganligini tan olishi kerak. Agar o'qituvchi sinfning ko'pchiligida bir xil muammo borligini ko'rsa, u muammoli til elementini qayta tushuntirishni tanlashi mumkin. Ehtimol, ko'proq mashq va takrorlash talab etiladi. Shuni yodda tutish kerakki, tuzatishning asosiy maqsadi talabalarga yangi til elementini to'g'ri egallashga yordam berishdir.

Xatolarni tuzatishning afzalliklari va kamchiliklari: Talabalarning xatolarini tuzatish juda ko'p afzalliklarga ega, jumladan, o'sha xatoni takrorlashga o'rganib qolishning oldini olish, malaka darajasini oshirish, o'quvchilarning tuzatish ehtiyojlarini qondirish, til qobiliyatini oshirish va samarali muloqotni osonlashtirish (Ommagio, 1986, 282-bet, Smit, 2010). , Al-Faki, 2013). Julian Edge (1989, 20-bet) ta'kidlaydi: "Tuzatish o'quvchilarga standart ingliz tili shakllarini eslatish usulidir". O'qituvchilar o'quvchilarga tuzatishlar kiritish orqali ikkinchi tilda aniqroq bo'lishga yordam beradi. Tuzatishni mukammallikka erishish vositasi sifatida emas, balki ikkinchi tilni o'zlashtirish yo'lida o'quvchilarga yordam berish vositasi sifatida qarash kerak (Edge, 1989, 33-bet).

Salbiy tomonlarga kelsak, agar xatolarni tuzatishga urinish haddan tashqari ko'p bo'lsa, o'quvchilar motivatsiya va ishonchni yo'qotishi mumkin. O'z xatolari haqida doimiy o'ylash va juda ko'p ogohlantirish eshitish o'quvchilarning o'sha tilda gapirishiga yoki tildan foydalanishda tavakkal qilishiga to'sqinlik qilishi mumkin, chunki har safar boshqa tilda gapirishga harakat qilinganda, u suhbatlarda ishtirok etishdan qochishi mumkin. Shunday qilib, ular tildan erkin foydalanish qo'rquvini keltirib chiqaradi, chunki ular to'g'ri gapirmasalar, xafa bo'lishadi; Misol uchun, ular ba'zi savollarga javob berishdan oldin juda ko'p vaqt sarflaydilar. Yana bir mumkin bo'lgan kamchilik shundaki, xatolarni tuzatishga e'tiborning haddan tashqari ko'pligi erkin muloqotdan ko'ra grammatik to'g'rilikning ustun bo'lishiga undashi mumkin. O'rganuvchilar chet tilida tushunarli, mazmunli va oddiy muloqot qilish o'rniga, xato qilmaslik bilan mashg'ul bo'lishlari mumkin. Bu usul kommunikativ kompetensiyaning o'sishini murakkablashtirishi mumkin, chunki o'quvchilar xato qilishdan qo'rqib, haqiqiy tildan foydalanishdan qochishadi, bu esa ularni malakali bo'lishiga to'sqinlik qiladi.

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, til o'rganishdagi xatolarni tuzatish murakkab jarayon bo'lib, bir qator o'zgaruvchilarni diqqat bilan ko'rib chiqishni talab qiladi. Xatolar va adashishlar o'rtasidagi farqni tan olish lingvistik xatolar bilan kurashish uchun asosiy muhim. Tilni o'zlashtirishning murakkabligi xatolarning sabablari sifatida ta'kidlanadi, ular o'rganishga beparvo munosabatdan tortib, ona tilidan aralashishgacha bo'lishi mumkin. O'qituvchi tomonidan tuzatish, tengdoshlar tomonidan tuzatish va o'z-o'zini tuzatish kabi turli xil tuzatish usullaridan foydalanish o'quvchilarga o'zlarining lingvistik xatolarini tan olish va ularni to'g'rilash imkoniyatini beradi. Xatolarni tuzatish odatga aylanib qolishning oldini olish va til ish faoliyatini yaxshilash kabi ko'plab afzalliklarga ega, ammo e'tiborga olinishi kerak bo'lgan ba'zi kamchiliklar mavjud. Xatolarni tuzatishga haddan tashqari e'tibor berish o'quvchilarning ishonchi va motivatsiyasini pasaytirishi mumkin, bu esa lingvistik qo'rquvga sabab bo'lib, muloqotni susaytirishi mumkin. Bundan tashqari, agar talabalar grammatika to'g'riligiga juda ko'p e'tibor berishsa, ular sust malakali muloqotchilarga aylanishi mumkin, chunki ular mazmunli ifodadan ko'ra aniqlikni qadrlashadi. Shuning uchun, xatolarni tuzatish haqida gap ketganda, o'qituvchilar muvozanatni topib, uni qattiq jazo emas, balki foydali vosita sifatida ko'rishlari kerak.

Adabiyotlar:

1. Al
imbetova Mekhriban (2021). *Error and error correction in teaching speaking*. NOVATEUR PUBLICATIONS. JournalNX-A Multidisciplinary Peer Reviewed Journal. ISSN No: 2581 – 4230. VOLUME 7, ISSUE 2. pp. 188-190
2. N
aimi Amara (2018). *Correcting Students' Errors: Theory and Practice*. Current Educational Research. pp. 45-57. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/331013759_Correcting_Students'_Errors_Theory_and_Practice
3. R
ana Abdulrahman Almuhimedi (2015). *Effective Error Correction in Grammar Classes: A Students' Perspective*. American International Journal of Contemporary Research. Vol. 5, No. 6. pp. 127-138. Retrieved from https://www.aijcrnet.com/journals/Vol_5_No_6_December_2015/18.pdf
4. Y
usnidar (2018). *An analysis of error correction strategies used by the teacher toward students' error in english classroom*.